

Від усвідомлення до дій: як покращити міжнародну підтримку людей з інвалідністю в Україні

Автор: Ніклас Бальбон (Niklas Balbon)

Зміст

Резюме	3
Вступ	3
Підтримка людей з інвалідністю в Україні	5
Спричинені війною виклики та потреби людей з інвалідністю	6
Рекомендації	9

Резюме

Нинішня агресія Росії проти України чинить величезне навантаження на систему підтримки людей з інвалідністю в країні. Через війну кількість людей з інвалідністю значно зросла, що виснажує і так обмежені наявні ресурси. Попри зростання цих потреб український уряд та міжнародні актори не спроможні належним чином вирішувати проблеми людей з інвалідністю, зокрема тих, що мали інвалідність раніше або отримали її внаслідок війни.

Цей аналітичний звіт підкреслює нагальну потребу в спеціалізованій короткостроковій допомозі та довгостроковій підтримці. Міжнародні актори повинні адаптувати свої стратегії, щоб відповісти на унікальні виклики, перед якими стоять люди з інвалідністю та підтримати громадянське суспільство й уряд України у реформуванні застарілої системи підтримки людей з інвалідністю в країні.

Короткострокові рекомендації:

- Фінансувати лікування та реабілітацію поранених солдатів і цивільних осіб у військових і цивільних шпиталях;
- Закупити розумні годинники для людей з вадами слуху;
- Закупити мобільні системи накопичення електроенергії до початку зими у 2024-25 роках;
- Закупити асистивні технології та доставити їх у сільську місцевість.

Довгострокові рекомендації:

- Підтримувати політичні реформи;
- Розбудовувати спроможність ОГС;
- Навчати фахівців по роботі з інвалідністю.

Вступ

Нинішня війна проти України привела і так вразливу систему підтримки людей з інвалідністю в країні до межі краху. Оскільки атака Росії продовжується, вона не лише виснажує наявні ресурси, але й збільшує кількість людей з інвалідністю.¹ Незважаючи на це, український уряд та міжнародні актори підтримки не змогли забезпечити належну підтримку людям з інвалідністю. Це пов'язано з браком усвідомлення специфічних потреб людей з інвалідністю та відповідною неспроможністю пріоретизувати необхідні контрзаходи. Втім, як я демонструю в

¹ У цьому аналітичному звіті я розглядаю ситуацію як людей з інвалідністю, спричиненою війною, так і людей, чия інвалідність не пов'язана з війною. Сюди належать різні форми фізичної та розумової інвалідності.

цьому аналітичному звіті, ці помилки можна виправити, якщо міжнародні партнери адаптують свої коротко- та довгострокові дії.

Отож підтримка осіб з інвалідністю є не лише питанням гуманітарної допомоги, але й боротьбою з пережитками радянського колоніалізму.

З 2014 року конфлікт на сході України спричиняє помітне збільшення числа осіб з фізичною інвалідністю. Повномасштабне вторгнення у лютому 2022 року підняло проблему на новий рівень, внаслідок чого ще більше осіб звертаються до системи підтримки людей з інвалідністю — системи, яка була розроблена ще за Радянського Союзу. Під час радянської окупації люди з інвалідністю в Україні систематично стикалися з дискримінацією та часто ставали невидимими, утримувалися в спеціалізованих закладах та виключалися з громадського життя. Після здобуття Україною незалежності в 1991 році було прийнято деякі законодавчі зміни, проте основні структури лишилися переважно тими самими. Через це люди з інвалідністю несуть подвійний тягар: вони мають взаємодіяти із застарілою системою та водночас надмірним попитом на неї. Отож підтримка осіб з інвалідністю є не лише питанням гуманітарної допомоги, але й боротьбою з пережитками радянського колоніалізму. Реформи є також вкрай актуальними з феміністичної перспективи,² оскільки нинішня система значно покладається на приватний догляд за людьми з інвалідністю, який переважно здійснюють жінки.

У цьому аналітичному звіті я представляю огляд конкретних викликів, з якими люди з інвалідністю стикаються внаслідок повномасштабного вторгнення. Я показую, що попри їхні обмежені зусилля, українському уряду та міжнародним акторам не вдається забезпечити численні, спричинені війною, потреби людей з інвалідністю. Якщо міжнародні актори хочуть покращити ситуацію, вони повинні адаптувати свої короткострокові дії з покращення стану людей з інвалідністю до конкретних потреб цих людей та забезпечити довгострокову підтримку громадянському суспільству й уряду України, щоб позбутися пережитків колоніальної системи підтримки людей з інвалідністю, створеної Радянським Союзом.

Мої висновки базуються на даних якісного польового дослідження, проведеного в Києві, Бучі та Львові у травні 2024 року. Я провів 20 глибинних інтерв'ю з людьми з інвалідністю, працівниками ОГС та активістами у сфері інвалідності. До того ж я проінтерв'ював трьох експертів у сфері інвалідності онлайн після повернення до Німеччини. На основі цього дослідження я зроблю огляд нинішньої ситуації та системи підтримки людей з інвалідністю в Україні, розгляну спричинені війною потреби та реагування на них та окреслю коротко- і довгострокові рекомендації для акторів міжнародної підтримки.

² Garland-Thomson, Rosemarie, "Feminist Disability Studies," *Signs*, vol. 30, no. 2, 2005, pp. 1557-87. JSTOR, <https://doi.org/10.1086/423352>; Piepmeier, Alison, Amber Cantrell, and Ashley Maggio, "Disability Studies and the Future of Identity Politics," *Disability Studies Quarterly*, vol. 34, no. 2, 2014, <https://dsq-sds.org/index.php/dsq/article/view/4252/3592>.

Підтримка людей з інвалідністю в Україні

До повномасштабного вторгнення в Україні налічувалось приблизно 2,7 млн людей з фізичною та розумовою інвалідністю.³ Хоча з 2022 року не було опубліковано оновленої статистики, внаслідок війни і спричинених нею поранень і травм це число збільшилось. В Україні більшість людей з інвалідністю живуть у містах, проте війна змусила багатьох переміститися, як у межах країни, так і за кордон.⁴ Україна має вкрай централізовану систему підтримки людей з інвалідністю, а найважливішими державними органами при цьому є Міністерство соціальної політики та Міністерство охорони здоров'я. Теоретично, всі люди з інвалідністю мають законодавчо встановлене право на отримання підтримки від держави, або в закладах, або вдома. Розмір державної підтримки визначається індивідуально на основі системи категоризації, що пов'язує різні види інвалідності з конкретними потребами. Однак на практиці ця система підтримки недоукомплектована кадрами та недофінансована, внаслідок чого існує значна прогалина між рівнем потреб і спроможністю надавати підтримку. Зазвичай цю прогалину заповнюють родичі, які надають неоплачуваний догляд — і це здебільшого жінки. Одна із учасниць інтерв'ю, працівниця НГО, пояснила це дуже прямо: «Ми часто жартуємо, що якщо ти маєш інвалідність і в тебе є дружина або мати, про тебе подбають вони, а не держава». Окрім приватного догляду різноманітну підтримку особам з інвалідністю надають численні

українські та міжнародні НГО. Ці НГО частково отримують фінансування від держави, проте їхніми головними джерелами доходів є закордонна підтримка та приватна філантропія.

Корені української системи підтримки людей з інвалідністю сягають структур і норм, утверджених під час радянської окупації України у XX ст. Робляться зусилля з реформування системи, проте на сьогодні вона досі відображає радянський

спадок централізованого контролю, гендерно зумовленого характеру доглядової праці та фокус на забезпечення базових потреб. Ці проблеми лиш посилились із повномасштабним вторгненням, що підвищило попит на підтримку, водночас зменшуючи спроможність держави та громадянського суспільства забезпечувати її. Окрім фізичного руйнування інфраструктури підтримки, війна вичерпує людські ресурси, адже багато фахівців по роботі з інвалідністю та соціальних робітників переселилися, долучилися до збройних сил або стали жертвами війни. Одна із учасниць інтерв'ю, активістка за права людей з інвалідністю, описала відтік підготовленого персоналу як «наш найбільший виклик сьогодення»: «Як ми можемо надавати підтримку дедалі більшій кількості людей у дисфункційній системі, маючи дедалі менше фахівців, які можуть виконувати цю роботу?»

Ці проблеми лиш посилились із повномасштабним вторгненням, що підвищило попит на підтримку, водночас зменшуючи спроможність держави та громадянського суспільства забезпечувати її.

³ European Disability Forum, “One Year of War: Persons with Disabilities in Ukraine,” February 24, 2023, accessed July 15, 2024, <https://www.edf-feph.org/one-year-of-war-persons-with-disabilities-in-ukraine/>.

⁴ International Organization for Migration, “General Population Survey Round 15: Ukraine Internal Displacement Report,” December 2023, accessed July 15, 2024, https://dtm.iom.int/sites/g/files/tmzbd11461/files/reports/IOM_Gen%20Pop_R15_IDP_.pdf.

Ще до повномасштабного вторгнення міжнародні організації, як-от «Червоний Хрест» і «Карітас», розпочали проєкти з підтримки людей з інвалідністю. З 2022 року в Україну прибуло ще більше міжнародних акторів. Як зазначили учасники інтерв'ю, ступінь чутливості цих акторів до теми інвалідності значно варіюється. У той час як деякі міжнародні актори забезпечують цільову підтримку людям з інвалідністю (наприклад, через надання асистивних технологій), інші не можуть перетворити озвучені зобов'язання щодо інклюзивності на дії.⁵ Так, багато міжнародних гуманітарних акторів будують і утримують прихистки для внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Проте багато з цих прихистків для ВПО недоступні для користувачів крісел колісних. Це демонструє, що розрив між інклюзією в теорії та на практиці не є унікально українською проблемою, а стосується також роботи багатьох міжнародних акторів в Україні.

Спричинені війною виклики та потреби людей з інвалідністю

При обговоренні потреб людей з інвалідністю в Україні важливо враховувати як людей з попередньо наявною, не пов'язаною з війною інвалідністю, так і людей, що отримали інвалідність нещодавно. Остання група швидко зростає та складається з цивільних і військових, які були поранені. Загалом характер інвалідності має більший вплив на конкретні потреби людини, ніж те, пов'язана інвалідність з війною чи ні. Проте особи, які отримали інвалідність нещодавно, мають боротися за доступ до термінової медичної допомоги та стикатися з непрозорою системою підтримки людей з інвалідністю. Що стосується міжнародної підтримки, то варто зазначити, що, схоже, існує упередження всередині міжнародної спільноти щодо пріоритезації потреб людей з інвалідністю, зумовленою війною, над потребами людей із попередньо наявною інвалідністю. Відповідно, нижче я окреслю нинішні виклики, з якими стикаються всі люди з інвалідністю та — де це доречно — конкретизую, як пов'язана з війною інвалідність створює різноманітні додаткові потреби.

Фізична безпека

На третьому році повномасштабного вторгнення фізична безпека залишається одним із головних викликів для людей із інвалідністю, адже багато послуг і систем цивільного захисту лишаються для них недоступними. Наприклад, сирени повітряної тривоги є основним інструментом попередження населення про артилерійський вогонь, атаки ракет і дронів. Однак люди з вадами слуху часто не можуть розпізнати ці сповіщення. Одна із глухих учасниць інтерв'ю описала таку небезпеку як «найстрашніший досвід мого життя. Коли розпочалась війна,

⁵ Fight for Right, “Exploring the Accessibility of Temporary Accommodation for Internally Displaced Women with Disabilities,” accessed July 15, 2024, <https://ffr.org.ua/wp-content/uploads/2024/02/EXPLORING-THE-ACCESSIBILITY-OF-TEMPORARY-ACCOMMODATION-FOR-INTERNALLY-DISPLACED-WOMEN-WITH-DISABILITIES.pdf>.

єдиним способом для нас дізнатися про небезпеку було виглянути у вікно і подивитися, чи люди надворі не біжать часом, рятуючи своє життя. Так ми дізнавались, що треба спускатися в укриття». Незабаром після початку повномасштабного вторгнення було розроблено застосунки та телеграм-канали, що повідомляють про небезпеку, зокрема за допомогою вібрації. Але для ефективності їх використання люди з вадами слуху мають постійно тримати смартфони при собі. Як зазначили інтерв'юанти, у багатьох життєвих ситуаціях це нереально (зокрема, під час сну), а тому виникає потреба в інших технологічних рішеннях, як-от розумних годинниках.

Навіть якщо сирени повітряної тривоги успішно попереджають людей з інвалідністю про небезпеку, іншою головною проблемою є нестача укриттів, придатних для осіб з обмеженою мобільністю.⁶ Після проведення аудиту 47 укриттів по всій Україні НГО «Fight For Right» виявила, що жодне з них не можна класифікувати як придатне для людей з обмеженою мобільністю. Мої інтерв'юанти одноголосно наголошували на цьому моменті. Це отверезлює, зважаючи, що доступність укриттів є однією з найвідоміших і найчастіше згадуваних проблем, з якими нині стикаються люди з інвалідністю в Україні.⁷ Втім, протягом останніх двох років ми бачимо мало поступу у цьому питанні.

Після проведення аудиту 47 укриттів по всій Україні НГО «Fight For Right» виявила, що жодне з них не можна класифікувати як придатне для людей з обмеженою мобільністю.

Коли прозвучала повітряна тривога під час інтерв'ю, яке я проводив з користувачем крісла колісного, ця особа пояснила, що «я не можу зробити зараз нічого, щоб захиститися, не можу нікуди піти. Тож я просто продовжую жити та сподіваюсь, що нічого не станеться».

На початку повномасштабного вторгнення іншим джерелом значного занепокоєння була евакуація цивільних. Простіше кажучи, через неналежну підготовку й обмеження доступності багато людей з інвалідністю були залишені поблизу лінії фронту або на окупованих територіях.⁸ Людям із розумовою інвалідністю було особливо складно прийняти рішення щодо евакуації, оскільки вони були часто перевантажені розмитим та іноді суперечливим інформаційним простором воєнного часу. Ба більше, нам досі бракує інформації про досвід людей, які живуть або жили у закладах постійного догляду, які потрапили під російську окупацію. Однак що стосується прифронтових територій, то двоє інтерв'юантів зазначили, що ситуація з евакуацією останнім часом покращилась. Наприклад, міжнародні актори забезпечили доступний евакуаційний транспорт, а уряд України організував гарячі лінії, за якими люди з інвалідністю можуть отримувати інформацію про

⁶ Fight for Right, “Disability and War: Analytical Report on the Results of Research,” November 2023, accessed July 15, 2024 https://ffr.org.ua/wp-content/uploads/2023/11/Disability_and_War_Analytical_report_on_the_results_of_research.pdf.

⁷ Див., наприклад: UNHCR, “Tips and Recommendations for Accessible Construction and Disability-Inclusive Shelter Programming in Ukraine,” accessed July 15, 2024. <https://reliefweb.int/report/ukraine/tips-and-recommendations-accessible-construction-and-disability-inclusive-shelter-programming-ukraine>; European Disability Forum, “One Year of War: Persons with Disabilities in Ukraine,” February 24, 2023, accessed July 15, 2024, <https://www.edf-feph.org/one-year-of-war-persons-with-disabilities-in-ukraine>; Amnesty International, “Ukraine: Russian Invasion Has Forced Older People with Disabilities to Endure Isolation and Neglect,” December 2023, accessed July 15, 2024 <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2023/12/ukraine-russian-invasion-has-forced-older-people-with-disabilities-to-endure-isolation-and-neglect/>.

⁸ Fight for Right, “Evacuation of People with Disabilities: International Standards and Ukrainian Realities,” December 2022, accessed July 15, 2024, https://ffr.org.ua/wp-content/uploads/2022/12/funds_new_ffr_en.pdf, <https://www.undp.org/ukraine/publications/study-report-rapid-assessment-experience-evacuating-people-disabilities-ukraine-due-war-2022>.

евакуацію. Це свідчить про відносний прогрес, здійснений у цій сфері протягом останніх двох років.

Доступ до медичного обслуговування та гуманітарної допомоги

Доступ до медичного обслуговування ускладнився для багатьох українців із інвалідністю. Як зазначили багато учасників інтерв'ю, це пов'язано з дефіцитом поставок і логістичними перешкодами, як-от закриттям лікарень з огляду на війну. Ситуація погіршується через безпрецедентне збільшення кількості випадків інвалідності внаслідок війни. Найчастіше зустрічаються порушення слуху, втрата або погіршення зору, травми хребта й ампутації кінцівок. Ці травми лікуються в цивільних і військових лікарнях по всій країні. Хоча якість охорони здоров'я загалом висока, багато лікарень переповнені, а черги на обслуговування, протезування та реабілітацію довгі.⁹ Крім того, збільшення попиту на медичні послуги у поєднанні з переміщенням персоналу призвело до кризи з медсестрами. Одна активістка із захисту прав ветеранів згадує, що «в багатьох лікарнях медсестри настільки перевантажені, що коли бачать, що поранений солдат має дружину, просять її взяти на себе медсестринську роль». Це не лише розкриває ще один пласт питання гендерно зумовленої, неоплачуваної праці з догляду, але й супроводжується негативними наслідками для якості медичного обслуговування. Міжнародні актори загалом усвідомлюють ці проблеми і надають підтримку через бюджетну допомогу Національній службі здоров'я України. Крім того, вони закупають медичне обладнання для низки військових і цивільних лікарень по всій країні. Втім їхня участь не відповідає підвищеному попиту, спричиненому війною.

Збільшення попиту на медичні послуги у поєднанні з переміщенням персоналу призвело до кризи з медсестрами.

Люди з інвалідністю значною мірою мають подібні гуманітарні потреби, що й решта населення, зокрема потреби в укриттях, продуктах харчування та засобах гігієни. Проте вони мають і унікальні матеріальні потреби, особливо що стосується асистивних технологій.¹⁰ Наприклад, двоє учасників інтерв'ю підкреслили складність для людей із вадами слуху, які живуть у сільській місцевості, в отриманні слухових апаратів і батарейок. Подібно до цього, людям із травмами хребта часто складно знайти вискоєфективні, персоналізовані крісла колісні. Ще одна серйозна проблема, з якою стикаються особи, що потребують асистивних технологій, які працюють від електрики, — як-от підтримка дихання і зовнішні нирки — це брак електроенергії. Через посилення Росією обстрілів енергетичної інфраструктури у 2024 році Україна була змушена запровадити вільові вимкнення по всій країні. Це становить значну небезпеку для осіб, які ще не мають систем накопичення енергії вдома, а отже, залежать від централізованого електропостачання, щоб користуватися технологіями, які

⁹ Whaley, Christopher M. et al., "Price-Transparency Tool Use Increased after Implementation of a Health Plan Price-Transparency Tool," *JAMA Health Forum*, vol. 5, no. 5, 2024, accessed July 15, 2024, https://jamanetwork.com/journals/jama-health-forum/fullarticle/2818720?utm_source=For_The_Media&utm_medium=referral&utm_campaign=ftm_links&utm_term=051724.

¹⁰ До асистивних технологій належать пристрої, програмне забезпечення та обладнання, створені для підтримки осіб з інвалідністю, що посилюють їх здатність виконувати завдання, отримувати доступ до інформації та покращують якість їхнього життя.

підтримують їх життєдіяльність. Керівник НГО з підтримки людей з інвалідністю прогнозує скрутне становище: «На жаль, мені здається, що ми йдемо до справжньої катастрофи цього річ. Ми знаємо, що взимку буде багато блекаутів і що багато людей не зможуть із ними впоратись, бо не мають акумуляторів».

Зрештою, попри зобов'язання з боку міжнародних акторів та уряду України пріоритизувати доступність для людей з інвалідністю під час відбудови громадської інфраструктури та приватного житла, багато проєктів відбудови не

Ще одна серйозна проблема, з якою стикаються особи, що потребують асистивних технологій, які працюють від електрики, — як-от підтримка дихання і зовнішні нирки — це брак електроенергії.

демонструють відповідних результатів. Активістка із захисту прав людей з інвалідністю описала це як «дещо дивну реальність»: «На папері Україна має чудову стратегію доступної інфраструктури, і міжнародники люблять про це говорити. Але потім бачиш, що вони будують нові школи без доступних туалетів та житло для ВПО без рамп, і думаєш, наскільки серйозно вони ставляться до своїх зобов'язань».

Заради справедливості слід зазначити, що існують також позитивні приклади зусиль із забезпечення доступності під час відбудови, але непослідовність свідчить про брак повсюдного виконання наявних правил щодо доступної відбудови.

Системні зміни

Наведені вище приклади ілюструють різноманіття та нагальність спричинених війною потреб людей з інвалідністю. З огляду на наявну ситуацію та додатковий тиск, який чинитиме продовження війни на українську систему підтримки людей з інвалідністю, переважна більшість моїх інтерв'юантів наполягають на необхідності структурних змін. Зокрема, вони висловили чітку вимогу переглянути радянські принципи, коли система покладається на приватний догляд, недофінансовані та недоукомплектовані персоналом структури соціальної роботи, централізоване прийняття рішень, застаріле оцінювання потреб і фокус на забезпечення базових потреб замість соціальної інтеграції. Це є великим політичним викликом, адже такий перегляд потребує значних державних ресурсів і фінансування. Однак більшість інтерв'юантів вважають, що це єдиний спосіб уникнути краху системи. Одна учасниця інтерв'ю описує нинішню ситуацію як «абсолютно несталу»: «Нам вдається дбати про людей з інвалідністю лише тому, що люди роблять це у свій вільний час і НГО заповнюють прогалину, залишену державою». Втім, за спостереженнями практично усіх учасників інтерв'ю, більшість НГО та їхніх працівників уже зараз працюють на максимальну потужність. Їх непокоїть, що якщо тиск зростатиме, НГО будуть неспроможні забезпечувати потреби своїх бенефіціарів, а їхні працівники зазнаватимуть іще більшого тиску, що спричиняють до вигорання та звільнення. Це може запустити каскадну реакцію, яка — в найгіршому випадку — призведе до колапсу системи догляду за людьми з інвалідністю з боку НГО.

Рекомендації

Українські міжнародні партнери мають багато точок входу для покращення підтримки людей з інвалідністю, як показав широкий спектр проблем, описаних

вище. Цей аналіз також свідчить, що сталі покращення залежатимуть від комбінації заходів з негайної підтримки та структурного реформування системи підтримки людей з інвалідністю. Отож я пропоную скористатися перевагами низки короткострокових можливостей підтримки, водночас просуваючи довгострокові політичні зміни.

Рекомендації на короткострокову перспективу:

1. **Фінансувати лікування та реабілітацію поранених солдатів і цивільних осіб у військових і цивільних шпиталях.** Війна чинить серйозний тиск на військових, державних і приватних надавачів послуг охорони здоров'я в Україні. Міжнародні актори з підтримки переважно усвідомлюють цю проблему та надають допомогу через бюджету підтримку Національної служби здоров'я України, напряду закупаючи медичне обладнання (напр., протезні майстерні) та через лікування українських військових за кордоном. Попри ці зусилля, таку підтримку необхідно масштабувати. Крім того, нинішні заходи з підтримки мають дві критичні прогалини:
 - а) **Брак взаємозв'язку між послугами з лікування, протезування, реабілітації та реінтеграції.** Люди зі спричиненою війною інвалідністю, наприклад втраченими кінцівками, зазвичай отримують послуги з лікування, протезування, реабілітації та підтримки в реінтеграції в різних інституціях. Необхідність постійно змінювати лікарні або заклади не лише робить нинішню систему неефективною, але й призводить до постійного очікування на шляху до зцілення та до погіршення якості послуг. Відповідно, поєднання послуг під одним дахом або розвиток системи направлень має стати пріоритетом для міжнародних акторів з підтримки. Гарним прикладом цілісного підходу є спеціалізована ортопедична клініка «Superhumans Center» у Львові, що підтримує людей у протезуванні, реабілітації та соціальній реінтеграції.
 - б) **Упередження у сфері фінансування послуг лікування та протезування.** Розподіляючи кошти, міжнародні актори з підтримки надають перевагу лікуванню та протезуванню. При цьому заклади з реабілітації та соціальної реінтеграції отримують менше уваги, хоча вони відіграють ключову роль у досягненні довгострокового добробуту людей з інвалідністю. Цю тенденцію слід усунути, надаючи фінансування та обладнання центрам реабілітації та реінтеграції.
2. **Надати розумні годинники людям з вадами слуху.** Неможливість почути звук сирени повітряної тривоги для людей з вадами слуху загрожує їхньому життю. Щоб зробити ці сповіщення доступними, учасники інтерв'ю неодноразово пропонували розповсюджувати розумні годинники та сумісні з ними смартфони. Україна розробила досконалу систему попередження, що інформує людей про безпосередні загрози через громадські сирени повітряної тривоги, застосунок і телеграм-канали. Якщо підключити розумні годинники до цих систем через смартфони, вони зможуть напряду попереджати людей з вадами слуху через вібрацію на їхніх зап'ястках. Як зазначило багато

інтерв'юантів, вібрація на зап'ястку є найбільш ефективним, якщо не єдиним, методом попередити людей в усіх ситуаціях, особливо під час сну. Крім того, розумні годинники — це перевірена та вже доступна технологія, а тому надання їх людям із вадами слуху є шансом негайно покращити захист цивільних в Україні. Міжнародні актори повинні співпрацювати з українським урядом або ОГС для розробки механізму розповсюдження розумних годинників. Такий механізм повинен надавати:

- а) Розумні годинники та смартфони.** Більшість розумних годинників працюють через під'єднання до смартфона. Хоча смартфони широко використовуються в Україні, деякі групи населення, як-от люди старшого віку, мають менше доступу до них. У таких випадках необхідно надавати смартфони разом із годинниками та пропонувати навчальні та пояснювальні матеріали щодо користування цією технологією.
 - б) Стільникові тарифні плани.** Багато розумних годинників мають опцію стільникового зв'язку, що дозволяє їм незалежно під'єднуватися до інтернету, якщо вони тимчасово від'єднані від смартфона. Міжнародні актори повинні купувати саме такі розумні годинники та поєднувати їх із стільниковими тарифними планами, щоб отримувачі могли користуватися ними у будь-яких випадках і не хвилюватись про кошти.
 - в) Повербанки.** Через обстріли енергетичної інфраструктури України знеструмлення знову стали характерною рисою повсякденного життя у 2024 році. Міжнародні актори повинні також забезпечити отримувачів розумних годинників повербанками, щоб ті могли заряджати свої пристрої.
- 3. Закупити мобільні системи накопичення енергії до зимових атак у 2024-25 рр.** Багато людей з інвалідністю залежать від енергоємної техніки. Зокрема, електричні крісла колісні, зовнішні нирки, системи підтримки дихання, сходові підйомники та протези на батарейках постійно потребують електрики. Проте через продовження російських атак на енергетичну інфраструктуру Україна була змушена запровадити віялові вимкнення, що особливо впливають на життя людей з інвалідністю. На жаль, взимку 2024-25 рр. очікується погіршення ситуації, що робить проблему терміновою. А отже, міжнародні партнери повинні надати пріоритет забезпеченню людей з інвалідністю в Україні мобільними системами накопичення енергії. Це можна зробити через систему розповсюдження, де національна ОГС або міжнародна НГО застосовує свою наявну мережу, щоб надати регіональним або місцевим партнерам обладнання, яке буде поширено на основі локальних потреб.
- 4. Закупити асистивні технології та доставити їх у сільську місцевість.** Люди з інвалідністю мають законне право на доступ до асистивних технологій, як-от розумних годинників, слухових апаратів та протезів. Проте через бюрократичні та логістичні перешкоди це право часто нездійсненне для людей із сільської місцевості. Як контрзахід деякі НГО вже допомагають людям у сільській місцевості з доступом до асистивних технологій. Наприклад, НГО «Відчуй» працює як «лікарня на колесах» і надає асистивні технології людям із вадами слуху в сільській місцевості. Подібні ініціативи вкрай необхідні в усій Україні. Щоб реалізувати такі ініціативи, міжнародні актори повинні

надавати проєктне фінансування та закупити асистивні технології та транспорт для їх розповсюдження.

Рекомендації на довгострокову перспективу:

Як детально проаналізовано вище, більшість моїх інтерв'юантів описали українську систему підтримки людей з інвалідністю як таку, що перебуває на межі краху. Вони також наголосили, що хоча багато короткострокових заходів підтримки міжнародної спільноти помітно допомагають людям з інвалідністю в Україні, без довгострокових структурних змін їхня ефективність буде обмеженою. Як зазначила одна інтерв'юантка: «Міжнародна підтримка дозволяє нинішній системі далі існувати, а людям у ній жити, проте нам потрібна допомога міжнародних партнерів у створенні кращої системи, а не лише стабілізації наявної».

Структурні зміни у системі підтримки людей з інвалідністю можливі лише через законодавчі та виконавчі рішення з боку українського уряду. Проте міжнародні актори можуть підтримати уряд України в цьому, надаючи експертні консультації щодо характеру цих змін. Важливо, щоб ця допомога не розглядалась як насадження Україні рішень міжнародними акторами; натомість вони повинні тісно та довірливо співпрацювати з українським громадянським суспільством та державою, щоб визначити, де і як можна застосувати їхню експертність у випадку України. Для початку я пропоную міжнародним акторам розвивати експертність і спроможність у такі способи:

- 1. Політичні консультації.** Як зазначалось, структурні зміни потребуватимуть політичних рішень для трансформації системи підтримки людей з інвалідністю. Міжнародні актори можуть допомогти в цьому надаючи консультації Міністерству соціальної політики та Міністерству охорони здоров'я України щодо законодавчих і виконавчих реформ, зокрема тих, які здійснює Україна на шляху до вступу до ЄС. Наприклад, міжнародні актори можуть створити консультативну раду, яка об'єднуватиме міжнародних експертів для визначення міжнародного передового досвіду і найкращих структур з підтримки людей з інвалідністю. Відтак у ході обговорень з представниками українського уряду та громадянського суспільства країни можна шукати шляхи застосування цього досвіду і структур в унікальному українському контексті.
- 2. Розбудова спроможності ОГС.** Одна з найбільш поширених проблем серед ОГС — брак навченого персоналу. Це стосується як персоналу, відповідального за пряму взаємодію з особами з інвалідністю, так і бек-офісу, що координує діяльність організації. Важливо забезпечити навчання у двох сферах: (1) вдосконалення підтримки, яка надається людям з інвалідністю; та (2) встановлення сталих організаційних практик, що охоплюють фандрайзинг, менеджмент та управління персоналом.
- 3. Навчання фахівців по роботі з інвалідністю.** Згаданий вище брак фахівців необхідно вирішувати також через освітні ініціативи. Нині в Україні відсутні програми з навчання фахівців по роботі з інвалідністю. Щоб забезпечити сталу наявність таких фахівців, міжнародним стейкхолдерам слід вжити таких заходів: (1) створити стипендійні програми, що дозволять українцям здобувати вищу освіту в галузі соціальної роботи або роботи з інвалідністю за

кордоном; та (2) допомогти університетам в Україні створити можливості з навчання роботі з інвалідністю. Цього можна досягти через фінансування спеціалізованого навчального центру по роботі з інвалідністю при українському університеті, з наданням консультацій у розробці навчального плану, адаптованого до специфічних потреб і умов України.

Federal Foreign Office

**STABILISATION
PLATFORM**

Це - п'ятий аналітичний звіт серії "Феміністичні перспективи підтримки України". Відповідний проєкт підтримується Стабілізаційною Платформою (Stabilisation Platform), яка фінансується Міністерством закордонних справ Німеччини. Думки, викладені в цьому аналітичному звіті, відображають виключно авторський аналіз.

Reflect. Advise. Engage.

The Global Public Policy Institute (GPPi) is an independent non-profit think tank based in Berlin. Our mission is to improve global governance through research, policy advice, and debate.

Reinhardtstr. 7, 10117 Berlin, Germany

Phone +49 30 275 959 75-0

gppi@gppi.net

gppi.net